SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:1384

av Magnus Berntsson (KD)

Stärkt prejudikatbildning och snabbare rättslig prövning

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda hur prejudikatbildningen kan stärkas och hur principiellt viktiga frågor om ny eller svårtolkad strafflagstiftning snabbare kan nå domstolsprövning och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

När ny strafflagstiftning träder i kraft kan det dröja länge innan domstolarna har utvecklat en vägledande praxis. Under tiden kan osäkerhet uppstå hos såväl Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten som allmänheten om var lagens gränser går. Det riskerar att leda till olika bedömningar av likartade händelser och till att lagstiftningen inte får avsedd effekt. Detta är särskilt problematiskt inom områden där samhället behöver kunna reagera snabbt och rättssäkert. Ett exempel är antisemitiska hatbrott och hets mot folkgrupp. Sverige har under senare år sett allvarliga uttryck för antisemitism, samtidigt som svåra gränsdragningar kan uppstå mellan det straffbara området och den grundlagsskyddade yttrande- och demonstrationsfriheten. För både den enskildes rättssäkerhet och polisens möjligheter att agera är det viktigt att rättsläget är tydligt.

Riksåklagaren har redan en central roll i prejudikatbildningen och är allmän åklagare i Högsta domstolen. Systemet förutsätter dock att ett lämpligt mål når tillräckligt långt i rättsprocessen. Om principiellt viktiga ärenden avslutas tidigare kan en viktig rättsfråga förbli oprövad. Det bör därför utredas om Åklagarmyndighetens arbete med prejudikatbildning kan stärkas. En möjlighet är en särskild funktion eller särskilt utsedda åklagare som följer områden där rättsläget är oklart, identifierar principiellt viktiga frågor och stödjer arbetet med mål som kan bidra till vägledande praxis.

En sådan ordning måste utformas med starka rättssäkerhetsgarantier. Åklagarens objektivitetsplikt ska gälla fullt ut och åtal ska aldrig väckas enbart för att pröva en rättsfråga. Regeringen eller riksdagen ska heller inte kunna besluta att en viss person, organisation eller politisk rörelse ska bli föremål för en särskild rättsprocess. Uppgiften bör ligga inom det självständiga åklagarväsendet och bygga på generella kriterier. Sverige bör samtidigt studera erfarenheter från andra rättsstater. I Storbritannien finns exempelvis möjlighet att under vissa förutsättningar få en principiell rättsfråga prövad av högre domstol även efter ett frikännande, utan att avgörandet för den frikända personen ändras. Syftet är att ge vägledning för framtida fall. Det bör utredas om erfarenheter från sådana modeller kan användas för att utveckla en ordning anpassad till svensk rätt.

När riksdagen beslutar om nya straffbestämmelser bör ambitionen vara att oklarheter i tillämpningen inte består längre än nödvändigt. En starkare och snabbare prejudikatbildning kan ge polis och åklagare bättre vägledning, öka enhetligheten i rättstillämpningen och samtidigt stärka den enskildes rättssäkerhet.

Magnus Berntsson (KD)